

УДК 6.030508

Н.В. Гаврилова, канд.екон.наук, А.О. Могилей, ст. гр. ФК 09-1

Кіровоградський національний технічний університет

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: правовий аспект

Пенсійна система України знаходиться в процесі реформування, результатом якої має бути створення нових фінансових інститутів – недержавних пенсійних фондів. Ці фонди мають не лише залучати кошти громадян, з метою формування додаткових пенсійних заощаджень, але й стати джерелом інвестиційних ресурсів, що в свою чергу сприятиме економічному розвитку держави.

недержавні пенсійні фонди, корпоративні пенсійні фонди, реформа пенсійної системи, недержавне пенсійне забезпечення, потенціал фінансових ресурсів, активи НПФ, джерело інвестиційних ресурсів

Сьогодні в Україні законодавчо пропонується реформування системи пенсійного забезпечення. Важливу частину реформи загальнодержавної пенсійної системи України складає недержавне або приватне пенсійне забезпечення.

Система недержавного пенсійного забезпечення — є складовою частиною системи накопичувального пенсійного забезпечення, що ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб.

Дослідженню різних аспектів правового регулювання недержавної пенсійної системи України присвячено праці відомих вітчизняних та іноземних вчених-економістів: Г.М. Терещенко, Т.А. Мусатов., М.І. Мальований, Д. Ганаковська, Н.П. Борецької, М. Вінера, В.І. Грушка, Б.О. Зайчука, В.Б. Івашкевича, В.А. Колбуна, Е.М. Лібанової, М. Мак Таггарта, Б.О. Надточія, В.П. Яценка . А також М.В. Лазебної, Д.А. Леонова, М.О. Свердела, А.А. Федоренка. [3].

Проблема реформування наявної пенсійної системи актуальна не перший рік. Про соціальну необхідність реформи свідчить рівень нинішніх пенсій, які становлять суму, нижчу за прожитковий мінімум. На державному рівні задекларовані основні напрями пенсійної реформи, зокрема, створення трирівневої системи пенсійного забезпечення, важливим елементом якої мають стати недержавні пенсійні фонди (НПФ).

На сьогоднішній день в Україні налічується понад 100 НПФ, проте вже котрий рік вони приречені на роботу за умов правового вакууму. На сучасному етапі розвитку України програми приватного пенсійного забезпечення розглядаються лише як додаток (хоча і вагомий) до державної системи пенсійного забезпечення, а успіхи приватних програм залежать від загальної економічної ситуації, зокрема, від інфляційних явищ.

Проаналізувавши досвід розвинутих країн, які з успіхом ввели елемент недержавного пенсійного страхування до загальної системи пенсійного забезпечення, на нашу думку, слід дотримуватися таких принципів побудови системи приватних пенсійних фондів, а саме:

- розробка всеохоплюючого і гнучкого законодавства;
- впровадження додаткових рівнів пенсійного забезпечення населення;
- розмежування довгострокових і короткострокових заходів стимулювання розвитку приватних пенсійних систем;

- чітке визначення меж державного регулювання діяльністю приватних пенсійних фондів.

- захист інтересів учасників-вкладників приватних пенсійних фондів.

Загалом, система регулювання недержавних пенсійних фондів у більшості розвинених країн охоплює:

- ліцензування;
- правила адміністративного управління;
- забезпечення надійного зовнішнього (незалежного) аудиту й послуг актуаріїв;
- вимоги про розкриття інформації;
- регулювання інвестицій;
- фінансові гарантії учасникам, податкові пільги для стимулювання;
- регулювання адміністративних видатків і комісійних виплат [3, с. 14]

На нашу думку, існують значні перешкоди, що стоять на шляху ефективного розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення на сучасному етапі розвитку України. До таких перешкод відносять:

1. Недостатній рівень державної підтримки в сфері пропаганди НПЗ. Населення здебільшого є непоінформованим про концепцію пенсійної реформи в Україні та значення у ній системи недержавного пенсійного забезпечення, що гальмує подальший її розвиток. Органи, що здійснюють державний нагляд та контроль за діяльністю у сфері недержавного пенсійного забезпечення, зобов'язані:

- надавати один одному інформацію, яка є необхідною для здійснення ними регулювання у сфері недержавного пенсійного забезпечення, та необхідні консультації;
- оприлюднювати перелік юридичних осіб, які провадять діяльність у сфері недержавного пенсійного забезпечення;
- здійснювати інші дії з координації своєї діяльності, передбачені законодавством з регулювання ринків фінансових послуг, у тому числі спільні перевірки відповідних осіб, що надають послуги у сфері недержавного пенсійного забезпечення [3].

2. Недосконалість нормативно-правової бази з питань НПЗ. Сьогодні існує нагальна потреба в опрацюванні та удосконаленні нормативної бази системи НПЗ.

3. Неефективність системи тарифів оплати послуг адміністратора. Система нарахування винагороди адміністраторам не стимулює якісну роботу з обслуговування учасників НПФ, особливо на етапі виплат. Це робить діяльність з адміністрування економічно непривабливою, що може негативно вплинути на якість та ефективність системи;

4. Оподаткування. Невирішені питання стосовно оподаткування та надання податкових пільг у системі недержавного пенсійного забезпечення.

5. Неефективна діяльність фінансового ринку. Досить складною і проблематичною залишається процедура доступу недержавних пенсійних фондів до зовнішніх фінансових ринків, тобто до іноземних інвесторів. Про що свідчить факт, що у інвестиційних портфелях недержавних пенсійних фондів практично відсутні іноземні цінні папери.

6. Низький рівень довіри населення до нового фінансового ринку як споживача його послуг. Урядом країни проводиться активна робота щодо подальшого розвитку недержавного пенсійного забезпечення. Розробляється концепція активного впровадження пенсійної реформи, її удосконалення, яка спрямована на підвищення значення та ролі недержавних пенсійних фондів [1].

Головними принципами розбудови недержавного пенсійного забезпечення в Україні мають бути: поступовість, системність, максимальне врахування світового досвіду, зокрема, щодо гарантування інтересів учасників пенсійних фондів.

Основними методами державного нагляду недержавних пенсійних фондів має стати метод реагування на порушення встановлених законодавством правил

функціонування всіх суб'єктів системи накопичувального пенсійного страхування та метод запобігання та попередження можливих порушень правил функціонування всіх суб'єктів системи накопичувального пенсійного страхування, які встановлені законодавством. Застосування першого методу є простішим, але його застосування є дуже ризикованим у країнах, де керівництво суб'єктів системи, включаючи недержавні пенсійні фонди, є ще недостатньо професійним. При застосуванні другого методу, уповноважені державні органи наглядають за роботою кожного суб'єкта системи, постійно збираючи та аналізуючи їх звіти та іншу інформацію, яка одержується з вищезазначених джерел. Це дає змогу державним органам реагувати навіть на тенденцію до погіршення роботи суб'єктів системи – тобто на ранніх стадіях ускладнень в їх роботі, що підвищить загальну надійність системи та довіру населення до неї.

На нашу думку, основними передумовами формування ефективної системи недержавного пенсійного забезпечення з боку держави повинно стати: прийняття відповідних законодавчих актів, підвищення рівня життя населення, відновлення довіри громадян до діяльності фінансових інститутів, активізація ринку капіталу.

Створення ефективного механізму функціонування недержавних пенсійних фондів вимагає розробки та реалізації комплексу першочергових заходів від державного апарату, зокрема:

- визначити єдиний уповноважений орган державної влади, що буде здійснювати контроль та нагляд за діяльністю недержавних пенсійних фондів. Законодавчо визначити правовий статус активів пенсійних фондів як приватної власності їх учасників;

- запровадити обов'язковий рейтинг фінансових інструментів, що є об'єктом інвестування коштів недержавних пенсійних фондів, емітентів цих інструментів та компаній - адміністраторів недержавних пенсійних фондів;

- обґрунтувати вимоги до обсягів мінімального статутного та власного капіталу компаній-адміністраторів пенсійних фондів та зберігачів пенсійних активів. Нині діюча в Україні пенсійна система в правовому, організаційному, економічному та соціальному відношеннях потребує принципових змін. Ці зміни повинні проводитися перш за все на державному рівні. Наша держава має провести ряд організаційних питань і прийняти ряд законів за такими напрямками:

- формування інфраструктури, яка б забезпечила економічну стійкість і надійність роботи фондів.

- створення економічних стимулів для роботодавців і працівників з метою формування додаткових пенсійних накопичень;

- забезпечення системного характеру розвитку НПФ.

Необхідними умовами для реалізації таких напрямків повинно стати вирішення проблеми підвищення і оптимізації доходів населення, зниження необґрунтованої диференціації заробітної плати, підвищення відповідності розмірів пенсії величині заробітної плати.

Список літератури

1. Закон України "Про страхування" від 07.03.1996 р. (в ред. Закону від 04.10.2001 р.) // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 7. – Ст.50.
2. Бабірад М.М. Оцінка стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні та перспективи його розвитку / М.М. Бабірад, В.В. Оліярник // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.9. – С. 174-180.
3. Бахмач А. Недержавні пенсійні фонди: статистика, перспективи / А. Бахмач // Вісник Пенсійного фонду України. – 2008. – № 9. – С. 14-15.

Одержано 18.04.11